

Prof. dr hab. Piotr Dobosz
Katedra Prawa Samorządu Terytorialnego
Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

Kraków, dnia 10 września 2023 r.

Recenzja

rozprawy habilitacyjnej i całokształtu dorobku naukowego, dydaktycznego i organizacyjnego dr. Alicji Jagielskiej-Burduk w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie – nauki prawne

Podstawa formalna recenzji

Recenzja wykonana została na podstawie Uchwały Rady Dyscypliny Naukowej Uniwersytetu Opolskiego z dnia 25 maja 2023 r. w sprawie powołania Komisji Habilitacyjnej w postępowaniu w sprawie nadania stopnia naukowego doktora habilitowanego Pani dr. Alicji Jagielskiej-Burduk, mocą której powierzona została mi funkcja recenzenta.

Kandydatka do stopnia naukowego doktora habilitowanego jako swoje osiągnięcie naukowe wskazała monografię, o której mowa w przepisie w art. 219 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2021 r. poz. 478 ze zm.), stanowiącą książkę autorstwa Kandydatki pt. *Cultural Heritage as a Legal Hybrid. Between Public and Private Law*, Springer, Cham 2022, ss. 342.

Z przedłożonej dokumentacji wynika, że spełnione zostały wszystkie wymagania formalne niezbędne do wszczęcia postępowania habilitacyjnego.

Podstawą prawną oceny osiągnięć naukowych Kandydatki ubiegającej się o stopień doktora habilitowanego jest art. 221 ust. 8 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j.: Dz.U. z 2021 poz. 478), a w zakresie kryteriów branych pod uwagę przy tej ocenie – art. 219 ust. 1 pkt 2 wspomnianej ustawy. Poniższa recenzja opiera się zatem na ww. kryteriach i bierze pod uwagę oprócz charakterystyki sylwetki naukowej Kandydatki trzy najważniejsze elementy wskazane w Ustawie, a mianowicie: 1) posiadanie stopnia doktora 2) posiadanie w dorobku osiągnięcia naukowego albo artystycznego, stanowiącego znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny, w tym co najmniej: a) 1 monografii naukowej wydanej przez wydawnictwo, które w roku opublikowania monografii w

ostatecznej formie było ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267, kryteria ewaluacji jakości działalności naukowej ust. 2 pkt 2 lit. b; lub b) 1 cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych opublikowanych w czasopiśmie naukowych lub w recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowych, które w roku opublikowania artykułu w ostatecznej formie były ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 kryteria ewaluacji jakości działalności naukowej ust. 2 pkt 2 lit. b; 3) istotną aktywność naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.

Wykształcenie i kariera zawodowa Pani dr Alicji Jagielskiej-Burduk

Pani dr Alicja Jagielska-Burduk (dalej Habilitantka) została w 2006 r. magistrem prawa na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu na podstawie pracy pt.: *Zjawisko obrotu falsyfikatami jako zagadnienie prawne*, przygotowanej pod kierunkiem Pani prof. dr hab. Aurelii Nowickiej. Stopień doktora nauk prawnych uzyskała w 2010 r. także na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, 2010. Tytuł rozprawy doktorskiej: *Ewolucja instrumentów prawnych ochrony zabytku ruchomego*, promotor prof. dr hab. Ewa Borkowska-Bagińska. Tym samym Kandydatka spełnia wymóg posiadania stopnia naukowego doktora w obrębie nauk prawnych.

Ponadto Kandydatka uzyskała także Master of Business Administration – Wyższa Szkoła Bankowa w Gdańsku we współpracy z Northampton Business School (2014). Rozwój naukowo-dydaktyczny Habilitantki dokonywał się kolejno w następujących uniwersytetach: 1) Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy (lata 2010-2017); 2) od 2017 Uniwersytet Opolski.

Ocena osiągnięcia naukowego będącego przedmiotem postępowania habilitacyjnego, stanowiącego znaczny wkład w rozwój dyscypliny

Jak wskazano powyżej, Habilitantka jako swoje osiągnięcie naukowe wskazała, stanowiącą książkę autorstwa Kandydatki pt. *Cultural Heritage as a Legal Hybrid. Between Public and Private Law*, Springer, Cham 2022, ss. 342. Habilitantka oryginalnie i kreatywnie naukowo podjęła kwestię dziedzictwa kulturowego jako pewnej prawnej hybrydy w płaszczyźnie kontekstowej prawa publicznego i prawa prywatnego. Jest to niewątpliwie nowatorskie podejście do analizy prawnej dziedzictwa kultury.

Książka ta opublikowana w języku angielskim została udostępniona recenzentowi także w języku polskim, stanowiąc podstawę do analizy w tej części recenzji.

Habilitantka wprowadza tytułową „hybrydę prawną” do słownika pojęć prawniczych i poddaje ją instytucjonalizacji jurydycznej. Jest to odpowiedź Habilitantki na zdiagnozowane przez nią szerokie przenikanie się prawa publicznego i prawa prywatnego w obrębie dziedzictwa kultury. Owa „hybryda prawna” jest konstruktywną wypadkową powstania na skutek „połączenia” regulacji prawa prywatnego i prawa publicznego nowej jakości. Przy czym dla Habilitantki hybrydyzacja prawa stanowi nie tylko przenikanie się przepisów z zakresu prawa publicznego w aktach prawnych prawa prywatnego i odwrotnie w obrębie dziedzictwa kulturowego ale także jest to pewna oryginalna i innowacyjna jakość. Dla Habilitantki dobro prawne, którym jest dziedzictwo kultury istnieje na styku prawa prywatnego i prawa publicznego. Kwestia ta niewątpliwie powinna stanowić w przyszłości przedmiot dalszych badań naukowych Habilitantki. Zgodzić się należy z podniesioną przez Habilitantkę funkcją katalizatora dziedzictwa kulturowego, które jest postrzegane także jako katalizator wzrostu gospodarczego i rozwoju cywilizacyjnego społeczeństw, odgrywając równie ważną rolę we wzmacnianiu i utrzymywaniu pokoju. Habilitantka ów stan udokumentowała m.in. przykładami szeregu dokumentów międzynarodowych i unijnych, na przykład *Konkluzje Rady w sprawie planu prac w dziedzinie kultury na lata 2019–2022*, w którym to dokumencie wskazano, że dziedzictwo kultury jest „zasobem zrównoważonego rozwoju kulturalnego, społecznego, środowiskowego i gospodarczego w Europie”, jak również we wcześniejszym komunikacie *Ku zintegrowanemu podejściu do dziedzictwa kulturowego w Europie*, czy postanowieniach dokumentu *Program i Budżet UNESCO* oraz deklaracji przyjętej na światowej Konferencji UNESCO na temat Polityk Kulturalnych i Zrównoważonego Rozwoju – MONDIACULT 2022, która obradowała w dniach 28-30 września 2022 r. w Meksyku.

Habilitantka zwróciła uwagę także na okoliczność, że dziedzictwo kultury bywa też „kartą przetargową” w konfliktach zbrojnych w zakresie wpływu narracji medialnej na oceny działań stron przez opinię społeczną w innych państwach chociażby wzmacniającej negatywny przekaz o agresorach niszczących dziedzictwo i konieczność zmierzenia się drugiej strony z takimi zarzutami (chodzi np. o sprawę tzw. Kamiennej Mogiły na Ukrainie, gdzie istnieje ryzyko zaminowania, zniszczenia tego cennego terenu archeologicznego). To niezwykle trafna ocena pewnego zjawiska polegającego na tym, że strony wielu konfliktów zbrojnych mają świadomość uwrażliwienia międzynarodowej opinii publicznej na sprawy ochrony dziedzictwa kultury, stara się „grać” pejoratywnymi potencjalnymi lub rzeczywistymi zrachowaniami strony przeciwnej w tym zakresie.

Habilitantka w szeregu wątkach swoich rozważań dostrzega rolę prawa prywatnego w ochronie dziedzictwa kulturowego, które od początku ze względu na funkcję miało charakter publiczny.

Zgodzić się należy z konstatacją Habilitantki, że dziedzictwo kulturowe jako przedmiot regulacji jest doskonałym przykładem zetknięcia się prawa prywatnego i publicznego w płaszczyźnie krajowej i międzynarodowej. We wstępnym rozdziale Habilitantka wskazała rolę, jaką odegrało prawo cywilne w kształtowaniu się systemu ochrony dziedzictwa kulturowego. W tym zakresie Habilitantka zastanawia się także nad tym, czy prawo cywilne ułatwia, czy utrudnia przyszłą ochronę dziedzictwa kulturowego oraz czy dostępne instytucje, w obecnej formie lub po pewnej adaptacji, będą nadawały się do wykorzystania w służbie ochrony dziedzictwa kulturowego.

Trafnym są ustalenia Habilitantki prowadzące do wniosku, że prawo cywilne może być postrzegane nie tylko jako historyczna „kotwica” dla dziedzictwa kulturowego w podziale dóbr na materialne i niematerialne oraz prawie własności rzeczy, ale także jako punkt wyjścia do zmiany statusu dziedzictwa kulturowego lub jego wybranych składników w ramach samego systemu dóbr.

Habilitantka prowadzi rozważania także w zakresie ustalenia spectrum rzeczywistych i potencjalnych wyzwań ochrony dziedzictwa kultury. Zdaniem Habilitantki największe wyzwania związane są z rozwojem technologicznym, rozwojem sztuki, ekspansją kosmiczną, skutkujące pojawieniem się nowych składników dziedzictwa. Zagadnieniem, które wymaga pogłębionych rozważań jest w tym kontekście sprawa sztucznej inteligencji.

Habilitantka w rozdziale drugim (*Cultural Heritage: Legal Concepts and Protection*) przedstawiła kluczowe elementy debaty na temat definicji dziedzictwa kulturowego, odnosząc je także do prawodawstwa europejskiego. Habilitantka zwraca uwagę na zjawisko, które nazwałbym

„rozszerzeniem terminologicznym” analizując szeroko wynikające z tego faktu konsekwencje prawne. Odejście od terminu „dobra kultury” (*cultural property*) na rzecz pojęcia „dziedzictwo kulturowe” (*cultural heritage*) w debatach, a ostatecznie także w aktach normatywnych było kamieniem milowym, który potwierdził złożoność i wielowymiarowość tych pojęć. Do tego stanu dochodzi także zdiagnozowany przez Habilitantkę „rozdźwięk pomiędzy siatką pojęciową z zakresu prawa publicznego, w tym przykładowo definicją zabytku, a terminami podstawowymi z zakresu prawa prywatnego, takimi jak rzecz czy nieruchomości”. Habilitantka bardzo szeroko scharakteryzowała następnie szereg zagadnień szczegółowych np. dotyczących koncepcji pracowni, wykorzystując jeden z projektów miasta

Warszawy, mający na celu ochronę zabytkowych pracowni artystycznych. Pracownie podlegają ochronie jako miejsca o znaczeniu historycznym lub artystycznym ze względu na prowadzoną działalność, a także znajdujące się tam zbiory lub dorobek artystyczny osoby wykorzystującej pracownię. Kwestia ta jest istotna także ze względu na problem historycznych antykwariatów. Tak na marginesie niewątpliwym sukcesem konserwatorskim było w latach 90-ych XX w. wpisanie w Krakowie do rejestru zabytków unikalnego wyposażenia zakładu szklarskiego.

Habilitantka dokonała także analizy wpływu zjawiska publicyzacji prawa prywatnego, który został ukazany w odniesieniu do wybranych zasad polskiego prawa cywilnego. Najistotniejszy wątek tej części rozważań dotyczy hybrydyzacji instytucji prawnych. Habilitantka pisząc o hybrydyzacji instytucji prawnych uważa, że można prowadzić rozważania o procesie publicyzacji prawa prywatnego i prywatyzacji prawa publicznego, a nawet o potencjalnym istnieniu „trzeciej drogi» w prawie.”. Habilitantka wskazuje także hybrydowość instytucji, w tym postępowań dotyczących zwrotu dóbr, ich wizerunku, obrotu nimi. Zdaniem Habilitantki metoda władcza przeniknęła do prawa prywatnego i jeśli chodzi o potrzeby w zakresie systemowej regulacji prawnej dziedzictwa kultury, jeszcze wielokrotnie będzie wykorzystywana, osiągając rezultat w postaci hybrydowych instytucji prawnych. Powstaje jednak także inny problem. W jakim zakresie możemy mówić o prywatyzacji prawa publicznego?

W rozdziale trzecim (*Cultural Heritage Forms: Legal Challenges*) omówione zostały mniej tradycyjne postaci dziedzictwa kulturowego, ze szczególnym uwzględnieniem wyzwań prawnych z nimi związanych (kosmiczne dziedzictwo kulturowe, sztuka tworzona przy udziale sztucznej inteligencji i sztuka cyfrowa, dziedzictwo muzyczne).

Bardzo istotnym wątkiem rozważań Habilitantki jest kwestia etyki i uregulowań prawnych odnoszących się do doczesnych szczątków ludzkich. Autorka książki zaprezentowała wszystkie szczegółowe wątki tego zagadnienia. Dostrzegalny jest szereg przewartościowań w zakresie podejścia do szczątków ludzkich.

W rozdziale czwartym (*A New Approach to Cultural Heritage and the Legal Regime of Common Resources in Poland*) przedstawiono wyniki badań dotyczących sytuacji prawnej poszczególnych zasobów, w tym kopalin, wód oraz zwierząt. W tym kontekście opisano ideę dobra wspólnego oraz dobra materialne, które nie stanowią rzeczy w rozumieniu Kodeksu cywilnego (zwierzęta, minerały, wody). Habilitantka przeanalizowała rozwiązania prawne obowiązujące w Polsce, w Indiach, Australii i Nowej Zelandii. W odniesieniu do ochrony rzek – zdaniem Habilitantki – wspólnym mianownikiem każdego modelu jest działanie na rzecz rzeki

w celu poszukiwania równowagi między potrzebami społeczności a koniecznością zachowania zasobów naturalnych. Podkreślić należy, że wszystkie zagadnienia omawiane przez Habilitantką nacechowane są narracją problemową i refleksyjną naukowo.

W monografii zaprezentowana została holistyczna koncepcja dziedzictwa, łącząca elementy kulturowe i przyrodnicze, która jest punktem wyjścia do budowania mechanizmów ochronnych. Powstaje jednak pytanie o perspektywy jej skuteczności. Wątek ten został podjęty ale nie objął wszystkich aspektów.

Rozdział piąty (*Polish Private Law and Cultural Heritage*) dotyczy ochrony dziedzictwa kulturowego z wykorzystaniem instrumentów prawa prywatnego w Polsce. Habilitantka przeanalizowała obowiązujące rozwiązania prawne w sposób bardzo dogłębny, wskazując na niejednorodność określonych mechanizmów prawnych. Tak np. w przypadku dziedzictwa stanowiącego dobra materialne zachodzi wręcz wewnętrzna stratyfikacja praw rzeczowych i praw podobnych do własności w odniesieniu do jego składników. Przykładem zróżnicowania jest np. konstrukcja „własności zabytków archeologicznych”, która w stosunku do nieodkrytych zabytków archeologicznych (zabytków, co do których nie sposób będzie ustalić właściciela) bardziej przypomina swym kształtem prawo bezwzględne podobne do własności.

W rozdziale szóstym (*Cultural Heritage Protection in Private Law: In Search of New Solutions*) przeanalizowano kwestię wspólnej odpowiedzialności za dziedzictwo kulturowe i rolę podmiotów prywatnych w ochronie dziedzictwa kulturowego. Habilitantka wyeksponowała tutaj zagadnienie wspólnej odpowiedzialności jako pochodną koncepcji wspólnego dziedzictwa kultury. Elementem wspólnej odpowiedzialności jest także tworzenie administracyjnych list, na które wpisywane są dobra w zagrożeniu, które to działanie ma stanowić w rezultacie podstawę do podjęcia międzynarodowych starań i współpracy o zabezpieczenie danego dobra. Habilitantka dostrzega zarazem pewne ryzyka tej koncepcji.

W rozdziale siódmym (*Conclusions and Projections*) przedstawiono możliwości, jakie prawo prywatne może wnieść do systemu prawa ochrony dziedzictwa kultury. Rozdział jest nacechowany szeregiem wątków postulatywnych.

Cała monografia prezentuje bardzo wysoki poziom merytoryczny. Nie mam wątpliwości, że jest to wystarczająca podstawa merytoryczna do uznania monografii za spełniającą kryteria osiągnięcia naukowego mogącego stanowić podstawę do nadania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie nauki prawne.

Ocena pozostałych osiągnięć naukowych

W pracy badawczej Habilitantki wyraziste są trzy główne obszary: 1) problematyka ochrony dziedzictwa kultury i rynku sztuki, 2) edukacja w zakresie dziedzictwie kultury oraz 3) sprawy szkolnictwa wyższego i sektora towarzystw naukowych. Dorobek naukowy w tym zakresie jest liczny, obszerny, nośny merytorycznie i zróżnicowany tematycznie. We wszystkich obszarach aktywności badawczej Habilitantki efekty działalności naukowej są znaczące.

W zakresie **problematyki ochrony dziedzictwa kultury i rynku sztuki** wskazać należy monografię pt. *Zabytek ruchomy* (Warszawa 2011) oraz *Koncepcja świadomego dysponenta zabytków w polskim prawie ochrony zabytków* (w: K. Zeidler (red.), *Prawo ochrony zabytków*, Warszawa–Gdańsk 2014).

Habilitantka działalność naukową prowadziła także w Poznańskim Towarzystwie Przyjaciół Nauk. Efektem tej aktywności jest książka napisana we współautorstwie z dr hab. Wojciechem Szafrąnskim, prof. UAM oraz dr Moniką A. Górską (*Wirtualna Galeria im. Mielżyńskich. Historia – Idea – Prawo*, Poznań 2013). Projekt wydawniczy był realizowany w 2013 r. w ramach zadania upowszechniającego naukę nr 688/P-DUN/2013. Publikacja ta traktuje nie tylko o samej kolekcji Mielżyńskich, która dała początek m.in. Muzeum Narodowemu w Poznaniu (wcześniej Muzeum Wielkopolskiemu), ale dotyczy także prawnych zagadnień digitalizacji i aspektów prawnorzeczowych dotyczących tej kolekcji.

W tym wątku rozważań naukowych jest także artykuł napisany na kanwie wyroku Sądu Najwyższego z 12 lutego 2012 r. (III CSK 208/11), w którym Habilitantka wspólnie z dr hab. Krzysztofem Mularskim przeanalizowała wątki jurydyczne dotyczące kolekcji znajdujących się w muzeach publicznych (*Problematyka reprivatyzacji zabytków ruchomych. Uwagi na marginesie wyroku Sądu Najwyższego z 12 lutego 2012 r. (III CSK 208/11)*, w: P.P. Maniurka, P. Stec (red.), *Kolekcje i zbiory muzealne. Problematyka prawna*, Opole 2015, s. 201-216).

Niezwykle doniosła kwestia dotyczy prywatnej kolekcji Bolesława Orzechowicza. Habilitantka wraz z prof. Dariuszem Markowskim podjęła ten temat w publikacji *O lwowskich zbiorach Bolesława Orzechowicza* („Acta Universitatis Nicolai Copernici. Zabytkoznawstwo i Konserwatorstwo” 2011, t. 42, XLII, s. 25-37; publikacja tekstu w zmienionej formie w czasopiśmie zagranicznym w celu popularyzacji wiedzy o historii kolekcji w czasopiśmie ukraińskim: *Bolesław Orzechowicz, mecenas sztuki i nauki we Lwowie*, „Zeszyty Naukowe Fakultetu {Wydziału} Historycznego Uniwersytetu Lwowskiego” 2011, z. 12, s. 164-171). Zagadnienie problemowe jest aktualne do dnia dzisiejszego. Nie ma bowiem najmniejszych

wątpliwości, że zbiory Bolesława Orzechowicza, zgodnie z jego wolą powinny znaleźć się w Krakowie na Wawelu.

Habilitantka indywidualnie albo we współautorstwie przygotowała szereg artykułów dotyczących funkcjonowania sektora kultury i rynku sztuki. Są to opracowania zawarte w monografiach z serii *Kultura w praktyce. Zagadnienia prawne* (Habilitantka pełni tutaj funkcję redaktorki wraz z dr hab. Wojciechem Szafrąnskim, prof. UAM). Tutaj znalazły się artykuły: *Sektor kultury – działalność kulturalna. Wokół problematyki prawnej* (wspólnie z W. Szafrąnskim, w: A. Jagielska-Burduk, W. Szafrąnski (red.), *Kultura w praktyce. Zagadnienia prawne*, t. 1, Poznań 2012, s. 9-22); *Przesłanki likwidacji instytucji kultury w nowym ustawowym modelu organizowania działalności kulturalnej* (wspólnie z M. Zajęckim, w: A. Jagielska-Burduk, W. Szafrąnski (red.), *Kultura w praktyce. Zagadnienia prawne*, t. 2: *Wokół problematyki prawnej zabytków i rynku sztuki*, Poznań 2013).

Habilitantka od strony prawnej i etycznej podjęła także zagadnienie ekspertyz na rynku dzieł sztuki i falsyfikatów. Problematykę tę Habilitantka analizuje w publikacjach: *Wokół ekspertyzy i ekspertów. Prawo i praktyka* (wspólnie z D. Markowski w: A. Jagielska-Burduk, W. Szafrąnski (red.), *Kultura w praktyce. Zagadnienia prawne*, t. 3: *Muzea a rynek sztuki. Aspekty prawne*, Poznań 2014), a wcześniej w *Eksperci i ekspertyzy na rynku dzieł sztuki* (we współautorstwie z W. Szafrąnskim i M. Skąpskim,) W. Szafrąnski (red.), *Wokół problematyki prawnej zabytków i dzieł sztuki*, Poznań 2007, s. 27-53). Uzupełnieniem tych rozważań było przedstawienie zjawiska obrotu falsyfikatami w artykule *Falsyfikat dzieła sztuki w świetle prawa niemieckiego* (wspólnie z D. Markowskim „Acta Universitatis Nicolai Copernici. Zabytkoznawstwo i Konserwatorstwo” 2011, t. 41, s. 151-165).

Godnym odnotowania jest to, że w latach 2013-2016 Habilitantka kierowała projektem naukowym „Mechanizmy prawne zarządzania dziedzictwem kultury” 2012/05/D/HS5/02822. Celem tego projektu było wykreowanie oryginalnego warsztatu badawczego łączącego warsztat badań prawa, nauki o zarządzaniu oraz badań jakościowych w postaci zogniskowanych wywiadów grupowych. Zaznaczyć należy, że były to pierwsze tego typu badania realizowane w obrębie prawa ochrony dziedzictwa kultury w Polsce. Zadaniem postawionym w projekcie było określenie instytucji prawnych stosowanych w zarządzaniu dziedzictwem kultury. W pracy przedstawiono i oceniono występujące mechanizmy zarządzania dziedzictwem kultury, instytucje zagraniczne (*trust, res extra commercium*) oraz fideikomisy powoływane przez rody arystokratyczne jako instytucje historyczne. W zakresie prawa polskiego zbadano od strony prawnej umowy darowizny, depozytu, fundację, a w przeszłości zakład. Wymienione instytucje zostały przeanalizowane w kontekście

zabezpieczenia dóbr i trwałości tych mechanizmów. W rezultacie nie tylko opisano poszczególne formy zarządzania dziedzictwem, ale także dokonano porównania i wykazano prymat pewnych rozwiązań nad innymi. W pracy wykorzystano materiały z kwerend prowadzonych przez Habilitantkę w Bibliotece Polskiej w Paryżu, archiwum Muzeum XX Czartoryskich, Archiwum Akt Nowych w Warszawie, Archiwum Obwodowym i Miejskim we Lwowie oraz przedruki materiałów archiwalnych. Ponadto ze środków grantu Habilitantka przeprowadziła kwerendę i konsultacje na Uniwersytecie Freie Universität w Berlinie. Rezultatem projektu jest monografia prezentująca mechanizmy zarządzania dziedzictwem kultury: A. Jagielska-Burduk, W. Szafrąński, Ł. Gawel, *Mechanizmy prawne zarządzania dziedzictwem kultury*, red. A. Jagielska-Burduk, Gdańsk – Warszawa 2016 (wersja anglojęzyczna dostosowana do odbiorcy zagranicznego: A. Jagielska-Burduk, W. Szafrąński, *Legal issues in cultural heritage management: a Polish perspective*, Frankfurt am Main 2016). W ramach tego projektu przeprowadzono także trzy badania fokusowe w Poznaniu z udziałem dr hab. Wojciecha Szafrąńskiego, prof. UAM, głównego wykonawcy w projekcie, dr Agnieszki Szymańskiej-Palaczyk oraz członków Koła Naukowego Obrót Dziełami Sztuki i Prawnej Ochrony Dziedzictwa Kulturowego im. Van Meegerena (badane grupy: kolekcjonerzy, przedstawiciele organów ochrony zabytków, dyrektorzy podmiotów zarządzających zbiorami dóbr kultury i prowadzących działalność kulturalną). Wyniki tych badań zaprezentowano w publikacji: A. Jagielska-Burduk, W. Szafrąński, P. Lasik (red.), *Zogniskowany wywiad grupowy jako metoda badania prawa ochrony dziedzictwa kultury*, Bydgoszcz 2016 (w rozdziałach: A. Jagielska-Burduk, P. Lasik, M. Markowski, M. Sadowski, W. Szafrąński, *Instytucje kultury a mechanizmy prawne zarządzania dziedzictwem kultury*, s. 105-143; A. Jagielska-Burduk, P. Lasik, W. Szafrąński, A. Szymańska-Palaczyk, N. Wenclewska, *Mechanizmy prawne zarządzania dziedzictwem kultury – perspektywa organów ochrony zabytków*, s. 63-101; A. Jagielska-Burduk, P. Lasik, W. Szafrąński, A. Szymańska-Palaczyk, *O kolekcjach prywatnych i kolekcjonowaniu*, s. 21-59). Powyższa aktywność Habilitantka świadczy o wysokiej umiejętności łączenia badań dogmatycznych z badaniami empirycznymi.

Kwestię wywozu zabytków i procesu oceny dotyczącej tego, czy dany obiekt może być wywieziony za granicę na stałe, Habilitantka wraz z W. Szafrąńskim zaprezentowała w artykule pt.: *Jednorazowe pozwolenie na stały wywóz zabytku za granicę z perspektywy kategorii wieku i wartości – ochrona dziedzictwa kulturowego a rynek sztuki w Polsce* („Santander Art and Culture Law Review” 2019, nr 1/(5), s. 69-96).

Habilitantka podjęła także wątek podmiotów rynku aukcyjnego, w tym porozumień ograniczających konkurencję. Tutaj wraz z W. Szafrąńskim, i K. Józwiak przygotowała

artykuły pt.: *Możliwości wystąpień porozumień ograniczających konkurencję na rynku sztuki. Uwagi wstępne* („Santander Art and Culture Law Review” 2016, nr 1/(2), s. 17-40).

Dzięki zaangażowaniu Habilitantki w 2018 r. na Uniwersytecie Opolskim na podstawie umowy z UNESCO zostało powołane Centrum Prawa Ochrony Dóbr Kultury w ramach programu Katedr i UNITWIN UNESCO (UNITWIN/UNESCO Chairs Programme), którego Habilitantka jest kierownikiem (*chairholder*). Działania zespołu Katedry UNESCO obejmują problematykę związaną z następującymi celami Agendy Zrównoważonego Rozwoju: *11.4. Wzmocnić wysiłki na rzecz ochrony i zabezpieczenia światowego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego; 16.4. Do 2030 roku znacząco zmniejszyć nielegalne przepływy finansowe i handel bronią; wzmocnić proces odzyskiwania i zwracania skradzionego mienia oraz zwalczać wszelkie formy przestępczości zorganizowanej; 17.17. Zachęcać do tworzenia i promować efektywne partnerstwa publiczne, publiczno-prywatne i z udziałem społeczeństwa obywatelskiego, budowane na doświadczeniu i niezbędnych strategiach partnerstwa.* Współpraca z UNESCO obejmuje przede wszystkim projekty związane z konwencją UNESCO dotyczącą środków zmierzających do zakazu i zapobiegania nielegalnemu przywozowi, wywozowi i przenoszeniu własności dóbr kultury z 1970 r.

Na konferencji online „Cultural Heritage and Multilateralism: Regional and International Strategies for the Protection of Cultural Heritage. International conference on the occasion of the 50th anniversary of the 1970 UNESCO Convention” organizowanej przez niemieckie Ministerstwo Spraw Zagranicznych we współpracy z UNESCO, Komisją Europejską i Radą Europy w Berlinie, 16-18 November 2020, z okazji 50-lecia konwencji Habilitantka zaprezentowała spojrzenie z perspektywy polskiej na wyzwania dotyczące walki z nielegalnym obrotem dobrami kultury (Panel Segment Regional Perspectives, Group II – Eastern European States). Habilitantka w 2018 r. podczas posiedzenia Komitetu Pomocniczego UNESCO konwencji z 1970 r. prezentowała opracowania *Due Dilligence* oraz *Cooperation with Art Market*. W dniu 5 grudnia 2022 r. prowadziła sesję “Causes and status of illicit trafficking in cultural property” w ramach “Workshop on the research of provenance in the framework of the fight against illicit trafficking in cultural property”. W sesji wzięli udział przedstawiciele organizacji międzynarodowych i podmiotów zajmujących się walką z nielegalnym obrotem dobrami kultury oraz przedstawiciele rynku sztuki. Spotkanie było pierwszym przedsięwzięciem wspólnym organizowanym przez UNESCO we współpracy z Drouot Paryż. Tym samym Habilitantka wykazuje się nie tylko teoretyczną wiedzą ale potrafi ją zastosować w praktyce także w obrocie międzynarodowym.

W pracach Habilitantki i zespołu katedry UNESCO podejmowane są zagadnienia z zakresu prawa międzynarodowego prywatnego, prawa unijnego, prawa administracyjnego i prawa konstytucyjnego. Obszar działalności zatwierdzony przez UNESCO w 2022 r. na kolejne cztery lata wraz z raportem działalności katedry od 2018 r. obejmuje też poszukiwanie synergii między konwencjami kulturalnymi UNESCO. W skład zespołu wchodzi naukowcy z Polski i z innych krajów, w tym z Uniwersytetu la Laguna w Hiszpanii. W ramach projektu Habilitantka wspólnie z prof. Luisem J. Capote-Pérezem była m.in. odpowiedzialna za organizację szkoły letniej w Adeje w 2017 r. (Universidad de Verano-Adeje, Adeje Summer Campus Arte, Cultura y Derecho [Art, Culture, and Law]) oraz panelu SIMPOSIO XI «La protección de la propiedad cultural en la Unión Europea» podczas konferencji I Congress Internacional de Derecho de la Union Europea. La Union Europea ante los Objetivos de Desarrollo Sostenible, w dniach 15-19 marca 2021 r. W tym zakresie został opublikowany wspólny rozdział *The SDGS and cultural heritage. A comparison between Spanish Law and Polish Law* w publikacji M. Aránzazu Calzadilla Medina, R. Martín Quintero (red.), *El Derecho de la Unión Europea ante los objetivos del desarrollo sostenible*, wydanej w 2022 r. przez hiszpańskie wydawnictwo Tirant Lo Blanch.

Habilitantka jest także współautorką (z C. S. Quiñones Vila) rozdziału publikacji wydanej przez francuski Komitet do spraw UNESCO: *Préserver et protéger: outils nouveaux et existants pour le patrimoine culturel en crise*, w: *Les Nouveaux Enjeux Patrimoniaux en Contextes de Crises. Les dynamiques du droit dans l'évolution de la protection internationale du patrimoine culturel*, Paris 2022, s. 142-149). W rozdziale zaprezentowano zagrożenia związane dziedzictwem kultury w kryzysie, w tym z nielegalnym obrotem, oraz projekt nowelizacji instytucji nabycia od nieuprawnionego w polskim kodeksie cywilnym, a także Rekomendację Warszawską w sprawie odbudowy i rekonstrukcji dziedzictwa kulturowego jako nowe narzędzie *soft law* związane z procesem odbudowy i rekonstrukcji dziedzictwa kultury. Wcześniej zagadnienie nabycia rzeczy ruchomej od nieuprawnionego Habilitantka podjęła w artykule *Nabycie własności dobra kultury od nieuprawnionego. Wybrane zagadnienia*, „Santander Art and Culture Law Review” 2015, nr 1(1), s. 119-134).

Już tak zarysowany przykładowy dorobek Habilitantki jednoznacznie wskazuje, że wypełnia on wymogi stawiane osobom kandydującym do stopnia naukowego doktora habilitowanego.

Wyrazista, jednoznaczna i istotna jest aktywność naukowa Habilitantki realizowana w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.

Już z wcześniejszej analizy wynika, że powyższy wymóg został przez Habilitantkę spełniony z dużym naddatkiem. Dodać należy, że Habilitantka posiada także wymierny dorobek w ramach obszaru **Edukacja w zakresie dziedzictwa kultury**. Habilitantka jest członkinią zespołu badawczego w projekcie hiszpańskim „Learning Models in Digital Environments on Heritage Education” (Reference PID2019-106539RB-I00, czas trwania: 4 lata od 1.06.2020 do 31.05.2024), w którym głównymi wykonawcami są: Olaia prof. Fontal Merillas i prof. Alexa Ibáñez Etxeberria. Współpraca z naukowcami z Hiszpanii zaowocowała publikacjami dotyczącymi edukacji na temat dziedzictwa kultury. Habilitantka we wcześniejszej publikacji przedstawiła znaczenie i wykorzystanie nowoczesnych narzędzi w udostępnianiu dóbr kultury oraz edukacji o dziedzictwie (w tym ICT) (*Uwarunkowania upowszechniania i promocji dziedzictwa kulturowego a narzędzia ICT – między prawem a ekonomią*, „Opolskie Studia Administracyjno-Prawne” 2016, t. 14, nr 4(2), s. 79-90). Oprócz kwestii związanych z działaniami systemowymi i podejmowanych przez podmioty z sektora kultury Habilitantka wspólnie z dr hab. Piotrem Stecem, prof. UO poruszyła problem przygotowywania kursów dotyczących bezpieczeństwa dziedzictwa na uczelniach wyższych (*EU Cultural Security Law in an Educational Context*, „Sustainability” 2021, 13(7), 3947). W powyższym artykule omówiono koncepcję bezpieczeństwa kulturowego w kontekście nowych wyzwań i opublikowano projekt sylabusu kursu *przedmiotu cultural security law*.

W związku z tematyką edukacji w zakresie dziedzictwa kulturowego poddano analizie dokumenty programowe i konwencje UNESCO (współaut. M. Pszczyński, P. Stec, *Cultural Heritage Education in UNESCO Cultural Conventions*, „Sustainability” 2021, 13(6), 3548), Rady Europy (współaut. P. Stec, *Council of Europe Cultural Heritage and Education Policy: Preserving Identity and Searching for a Common Core?*, „Revista Electrónica Interuniversitaria de Formación del Profesorado” 2019, nr 22(1), s. 1-12). Habilitantka przygotowała także opracowanie dotyczące edukacji o dziedzictwie kultury w polityce i programach Unii Europejskiej (*Cultural Heritage, Education, and Research in the European Union*, w: A. Jakubowski, K. Hausler, F. Fiorentini (red.), *Cultural Heritage, Cultural Rights and the European Union: A Critical Inquiry*, Brill Nijhoff, Leiden–Boston 2019, s. 241-265). W tym zakresie rozważano również, w jakim stopniu podejmowane działania są spójne, a także czy są bezpośrednio powiązane z metodami ochrony zawartymi w międzynarodowych konwencjach.

Uzupełnieniem publikacji w zakresie edukacji na temat dziedzictwa był udział Habilitantki w debatach prowadzonych na konferencjach krajowych i międzynarodowych. W październiku 2021 r. Habilitantka miała wystąpienie na temat edukacji o dziedzictwie kultury w kontekście działalności UNESCO, programie Katedr i UNITWIN UNESCO

(UNITWIN/UNESCO Chairs Programme) i konwencji kulturalnych podczas panelu eksperckiego prowadzonego online w trakcie UNESCO/ICOM Workshop "Fighting Illicit Trafficking of Cultural Property" (EU-UNESCO Project). Podczas seminarium „Organizacyjno-prawne uwarunkowania muzeów na wolnym powietrzu w Polsce. Stan obecny – propozycje zmian”. Jubileusz 55-lecia istnienia Muzeum Wsi Słowińskiej w Klukach i 10-lecia istnienia Muzeum Kultury Ludowej Pomorza w Swołowie, Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku w 2018 r. Habilitantka zaprezentowała także referat *Edukacja o dziedzictwie w wymiarze krajowym i unijnym*.

Pełny wykaz publikacji i aktywności konferencyjnej oraz opiniodawczej został przedłożony przez Habilitantkę i jest on tak obszerny, że wskazuje jednoznacznie na zasadność nadania Habilitantce stopnia naukowego doktora habilitowanego. Dodać należy, że recenzentowi było dane wysłuchać szeregu wystąpień Habilitantki, w których dane było mu uczestniczyć. I zawsze były to wystąpienia Habilitantki na bardzo wysokim poziomie merytorycznym.

Habilitantka zaangażowana jest także w sprawy szkolnictwa wyższego i sektora towarzystw naukowych, osiągnięcia dydaktyczne i organizacyjne. Wskazać tutaj należy na jej zaangażowanie w działalność towarzystw naukowych i pracę w Poznańskim Towarzystwie Przyjaciół Nauk w latach 2011-2014, która zaowocowała publikacją *Zarządzanie strategiczne w sektorze towarzystw naukowych* (w: Z.P. Kruszewski (red.), *Perspektywy regionalnych towarzystw naukowych w Polsce*, Warszawa 2015, s. 137-151). Prace nad założeniem czasopisma „Santander Art and Culture Law Review” i pierwsze lata organizowania procesu wydawniczego przez kolegium redakcyjne Habilitantka zaprezentowała w kontekście ówczesnych wymogów stawianych czasopismom naukowym w artykule *Wybrane aspekty zarządzania czasopismem naukowym we współczesnym otoczeniu prawnym i ekonomicznym* (w: A. Kansy (red.), *Czasopisma towarzystw naukowych w Polsce*, Warszawa 2017, s. 123-132). Habilitantka w 2016 r. uczestniczyła w międzynarodowym projekcie „Developing Women Leaders in University Administration UCLA (University of California, Los Angeles) Anderson School of Management”, skierowanym do kobiet na stanowiskach kierowniczych i zarządzających w szkolnictwie wyższym. Umożliwiło to Habilitantce wymianę doświadczeń i pozyskanie nowej wiedzy w zakresie funkcjonowania sektora szkolnictwa wyższego. W latach 2015-2016 wraz z dr hab. Piotrem Stecem, prof. UO współpracowała z PWN, przygotowując krótkie analizy publikowane w piśmie „Niezbędnik Nauczyciela Akademickiego”. W 2022 r. brała udział w przygotowaniu raportu Polski dotyczącego szkolnictwa wyższego, a jako ekspert w tych pracach uczestniczył dr hab. Piotr Stec, prof. ucz. Raporty krajowe były prezentowane

i publikowane online w związku z międzynarodowym kongresem World Heritage Education Congress, który odbył się w Barcelonie w dniach 18-20 maja 2022 r.

Wniosek końcowy

Zgodnie z art. 219 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (tj.: Dz.U. z 2021 r. poz. 478), stopień doktora habilitowanego nadaje się osobie, która: 1) posiada stopień doktora; 2) posiada w dorobku osiągnięcia naukowe albo artystyczne, stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny, w tym co najmniej jedną monografię naukową wydaną przez wydawnictwo, które w roku opublikowania monografii było ujęte w wykazie wydawnictw sporządzonym przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki; 3) wykazuje się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.

W przedmiotowym postępowaniu habilitacyjnym wszystkie wymienione warunki zostały spełnione w stopniu bardzo wysokim. Tzn. dorobek naukowy w postaci monografii i artykułów stanowi znaczny wkład w rozwój dziedziny nauki społeczne – dyscyplina nauki prawne. Prace Habilitantki uważam za znaczące i wybitne. Habilitantka wykazuje się szczególną aktywnością naukową krajową i zagraniczną. Po szczegółowej analizie dorobku Habilitantki do stopnia naukowego doktora habilitowanego - Pani Dr Alicji Jagielskiej-Burduk, dokonanej w różnych aspektach, tj. naukowo-badawczym, dydaktycznym czy organizacyjnym, a także w zakresie popularyzacji nauki oraz współpracy międzynarodowej, jednoznacznie pozytywnie oceniam Jej dorobek, jako w pełni spełniający kryteria merytoryczne i formalne w postępowaniu o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauki społeczne – w dyscyplinie nauki prawne.

